

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi S. M. o stwierdzenie niezgodności
z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 13 kwietnia 2017 r., sygn. akt XXVII Ca (...), wydanego
w sprawie z powództwa S. M.
przeciwko (...) Bank S.A. w W.
o ustalenie i zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 listopada 2018 r.,

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

Pozwem z 9 lutego 2015 r. powód S. M. wniósł o ustalenie, że postanowienie zawarte w § 10 ust. 2 umowy pożyczki hipotecznej dla osób fizycznych „(...), waloryzowanej we frankach szwajcarskich, o numerze (...), zawartej przez strony 1 grudnia 2006 r., o treści: „zmiana wysokości oprocentowania kredytu może nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zamiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji”

stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu przepisu art. 385¹ § 1 k.c. i z tej przyczyny nie wiąże powoda oraz o zasądzenie od (...) Bank S.A. w W. kwoty 9.112 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

Pozwany (...) Bank S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 10 września 2016 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił powództwo, gdyż uznał, że powód nie ma interesu prawnego w zgłoszeniu żądania ustalającego, a zgłoszone przez niego żądanie zwrotu świadczenia spełnionego na rzecz pozwanego tytułem odsetek od kredytu jest bezzasadne.

Wyrokiem z 13 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Rejonowego z 10 września 2015 r. Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i w znacznej części także ocenę prawną tej sprawy.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. z 13 kwietnia 2017 r. powód zarzucił, że orzeczenie to wydane zostało z naruszeniem prawa materialnego i procesowego, to jest art. 385¹ k.c. przez błędne zastosowanie i przyjęcie, że uznanie spornej klauzuli umowy pożyczki o treści: „zmiana wysokości oprocentowania kredytu może nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji” za tylko częściowo niezgodną z prawem uzasadnia odmówienie *de facto* ochrony prawnej słusznym interesom powoda; - art. 325 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., polegające na sprzeczności sentencji wyroku z jego uzasadnieniem, w którym Sąd przyjął, iż sporna klauzula umowna jest częściowo abuzywna, ale zarazem za prawidłowe uznał oddalenie w całości żądania powoda o ustalenie abuzywności przedmiotowej klauzuli, - art. 232 zdanie drugie k.p.c. przez niedokonanie modyfikacji tezy dowodowej dla biegłego z urzędu, na skutek czego doszło do wydania wyroku z oczywistych względów naruszającego prawo, rażąco niesprawiedliwego oraz naruszenia funkcji procesu, - art. 386 § 4 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy na skutek nieprzeprowadzenia w sprawie dowodu z opinii biegłego ds. rachunkowości celem ustalenia wysokości należnego

powodowi świadczenia w postaci zwrotu nadpłaconych rat kredytu.

Na podstawie art. 380 k.p.c. powód wniósł o rozpoznanie postanowienia Sądu Okręgowego z 13 maja 2017 r. w przedmiocie oddalenia wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, a ostatecznie we wnioskach skargi domagał się stwierdzenia niezgodności zaskarżonego wyroku z art. 385¹ k.c., art. 325 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., art. 232 k.p.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest lokowana w grupie środków prawnych o charakterze nadzwyczajnym z tej przyczyny, że dotyczy orzeczenia o charakterze prawomocnym. Stanowi ona środek szczególnego rodzaju, gdyż przez jej wniesienie i uwzględnienie strona nie uzyskuje zmiany orzeczenia czy jego wyeliminowania z obrotu prawnego, lecz jedynie prejudykat, który pozwoli jej realizować odpowiedzialność odszkodowawczą, jeżeli przez wydanie orzeczenia poniosła szkodę, a orzeczenie okazało się bezprawne. Z tej przyczyny skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie można traktować jak alternatywy dla apelacji, skargi o wznowienie postępowania czy choćby skargi kasacyjnej, a od 3 kwietnia 2018 r. – skargi nadzwyczajnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, nieopubl.). W świetle art. 424¹ § 1 k.p.c. źródłem szkody, do naprawienia której zmierza osoba zabiegająca o prejudykat i wnosząca skargę przewidzianą tym przepisem ma być wydanie niezgodnego z prawem wyroku kończącego postępowanie w sprawie, nie zaś uchybienia, które sąd miał popełnić w toku postępowania.

Obowiązkiem wnoszącego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest uprawdopodobnienie wyrządzenia mu szkody przez jego wydanie (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.). Szkodą w rozumieniu przepisów o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest konkretny uszczerbek majątkowy, ustalony zgodnie z art. 361 § 2 k.c. (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2015 r., V CNP 60/14, nieopubl.), a gdy chodzi o szkodę niemajątkową, to taki uszczerbek w dobrach prawnie chronionych

skarżącego, który na mocy obowiązujących przepisów prawa cywilnego podlega skompensowaniu świadczeniem, jakim jest zadośćuczynienie (art. 448 k.c.).

Zgodnie z poglądem ustalonym w orzecznictwie, uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody przez wydanie wyroku polega na złożeniu przez skarżącego oświadczenia, że szkoda wystąpiła oraz przeprowadzeniu przekonującego wyводу wskazującego na rodzaj szkody będącej konsekwencją wydania zaskarżonego wyroku, czas jej powstania oraz związek przyczynowy między nią, a wydaniem zaskarżonego orzeczenia oraz także przedstawienie dowodów służących uwiarygodnieniu tego wyводу (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2006 r., IV CNP 38/05, BSN 2006, nr 4, s. 10 oraz nieopublikowane z 8 grudnia 2016 r., V CNP 37/16, z 23 września 2005 r., III CNP 5/05, z 16 marca 2018 r., V CNP 42/17). Twierdzenie, że szkoda wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia polega na pozbawieniu skarżącego kwoty odpowiadającej jednemu ze zgłoszonych żądań jest oczywiście niewystarczające z punktu widzenia obowiązku sprostania wymaganiom decydującym o dopuszczalności skargi. Gdyby powołanie się na oddalenie powództwa miało być wystarczające dla spełnienia tego wymagania, wprowadzenie go przez ustawodawcę traciłoby sens (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 listopada 2007 r., III BP 7/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 11 i z 8 grudnia 2009 r., III CNP 53/09, nieopubl.). Skoro między wydaniem zaskarżonego orzeczenia a powstaniem szkody musi zachodzić normalny, adekwatny związek przyczynowy, to szkoda spowodowana przez wydanie orzeczenia powinna zresztą powstać później niż w dacie wydania orzeczenia. Twierdzenie o pewnym wygraniu procesu oparte jest jedynie na przypuszczeniu, hipotetycznym przebiegu zdarzeń, a nie na sprawdzalnym fakcie. Z tej przyczyny judykatura zgodnie przyjmuje, że nieuwzględnienie powództwa w żądanej wysokości nie może być utożsamiane z wyrządzeniem szkody (zob. orzecznictwo Sądu Najwyższego przytoczone w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z 28 listopada 2016 r., II CNP 24/16, nieopubl.).

Powód w skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku zamieścił wprawdzie osobną część zatytułowaną „uprawdopodobnienie

szkody, którą poniósł w związku z wydaniem zaskarżonego orzeczenia”, ale w zawartym w niej wywodzie nie sprostął wymaganiom przytoczonym wyżej.

Jedno z roszczeń rozstrzygniętych wyrokiem zaskarżonym przez powoda skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia miało charakter ustalający. Wyrok ustalający prawo lub stosunek prawny nie jest tytułem egzekucyjnym, a zatem sam w sobie nie może być postrzegany jako jakiegolwiek źródło obowiązków, a zatem także odpowiadających im uprawnień. Powód podaje zresztą, że nie tyle sam wyrok wydany w jego sprawie (poza niemożliwością odzyskania od pozwanego kwoty 9.112 zł), co wyniki ewentualnych przyszłych sporów, jakie będzie prowadził z pozwanym, w których nie spodziewa się korzystnego dla siebie wyniku z uwagi na ocenę prawną zaprezentowaną w motywach zaskarżonego wyroku, będzie negatywnie oddziaływało na jego sytuację majątkową. Z motywów zaskarżonego wyroku wynika jednak, że do oddalenia powództwa ustalającego przez Sąd Rejonowy doszło z uwagi na niewykazanie przez powoda, iż ma interes prawny w domaganiu się tego rodzaju ochrony sądowej, gdy może ją uzyskać w sporze o świadczenie. Stanowisko to zaakceptował Sąd Okręgowy, w warunkach, gdy powód zaskarżył wyrok Sądu Rejonowego apelacją skierowaną przeciwko całości rozstrzygnięcia, ale nie podniósł w niej zarzutów odnoszących się do art. 189 k.p.c., a Sąd Okręgowy z urzędu nie doparzył się błędów w wykładni i stosowaniu tego przepisu. Udzielanie przez sądy powszechne ochrony prawnej na podstawie art. 189 k.p.c. i w ramach powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego jest w pewnym sensie wyjątkiem, gdyż – mając na uwadze zasadę efektywności i ekonomii postępowania – ustawodawca zakłada, że regułą ma być dochodzenie roszczeń o świadczenie lub ukształtowanie prawa, gdy one już przysługują. Oddalenie powództwa ustalającego z uwagi na brak interesu prawnego w dochodzeniu tego rodzaju ochrony z całą pewnością nie tamuje drogi do domagania się świadczeń ze spornego stosunku prawnego i nie ma w tym stosunku prawnym oddziaływania, które by można opisywać z odwołaniem się do art. 366 k.p.c.

Uprawdopodobnienie wyrządzenia powodowi szkody przez wydanie orzeczenia odnoszącego się do żądania zasadzenia świadczenia zostało przez powoda ograniczone do stwierdzenia, że odpowiada ona niezasądzonej na jego

rzecz kwocie z tytułu nadpłaconych rat pożyczki zabezpieczonej hipoteką (9.112 zł) za okres objęty żądaniem pozwu, co w świetle przytoczonych wyżej poglądów nie może być uznane za spełnienie wymagania ustalonego w art. 424⁴ § 1 pkt 5 k.p.c. Drugi wymiar wyrządzonej powodowi szkody miał mieć związek z działaniem art. 366 k.p.c. i wyrażać się w uniemożliwieniu powodowi dochodzenia w przyszłości jakichkolwiek dalszych roszczeń w oparciu o klauzulę umowną, którą kwestionował. W tym zakresie szkoda, na którą powołuje się powód już w świetle jego twierdzeń o jej charakterze jawi się jako przyszła, a zagrożenie tego rodzaju szkodą nie stanowi przesłanki dopuszczalności skargi.

W świetle art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. przesłanką dopuszczalności skargi jest też wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe.

Powód wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku 16 lipca 2017 r. i – w celu spełnienia wymagania przytoczonego wyżej – oznajmił w niej, że z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia od wyroku Sądu Okręgowego z 13 kwietnia 2017 r. nie przysługuje skarga kasacyjna, nie zaistniała też żadna z przyczyn, które by uzasadniały wystąpienie ze skargą o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej tym wyrokiem.

Po 3 kwietnia 2018 r. przesłanka dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku mająca związek z subsydiarnym charakterem tego środka prawnego musi być rozważona z uwzględnieniem tego, że z tą datą do systemu prawnego wprowadzony został kolejny nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi nadzwyczajnej, uregulowanej w art. 89 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.; dalej jako „u.S.N.”). Ustawodawca nie ustalił żadnych zasad mających służyć powiązaniu tego nowego środka prawnego z systemem środków funkcjonujących już wcześniej. W art. 115 § 1 u.S.N. stwierdził natomiast, że w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie tej ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. Wówczas art. 89 § 3 zdanie pierwsze u.S.N. nie stosuje się. Oznacza to, że po 3 kwietnia 2018 r. powód – niezależnie od tego, iż już

wcześniej wystąpił ze skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego z 13 kwietnia 2017 r. – zyskał możliwość wystąpienia w ciągu 3 lat od 8 kwietnia 2018 r. ze skargą nadzwyczajną uregulowaną w art. 89 u.S.N.

Podstawy zaskarżenia orzeczenia skargą nadzwyczajną są w części zbieżne z podstawami skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdyż skargą nadzwyczajną można zaskarżyć orzeczenie, które narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub orzeczenie w sposób rażąco naruszające prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Podstawy skargi nadzwyczajnej w części wykraczają poza podstawy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdyż skarga nadzwyczajna jest dopuszczalna, gdy zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, podczas gdy na takim zarzucie nie można oprzeć skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej co do zasady prowadzi do wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczenia, które jest sprzeczne z prawem, podczas gdy uwzględnienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie wywołuje takich skutków. Dopuszczalność skargi nadzwyczajnej jest wyłączona w razie, gdy orzeczenie, od którego została wniesiona może być uchylone lub zmienione przy wykorzystaniu innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a w tej grupie środków prawnych niewątpliwie nie mieści się skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Tymczasem skarga nadzwyczajna należy do kategorii środków prawnych, których uwzględnienie może spowodować wyeliminowanie z obrotu prawnego prawomocnego orzeczenia, a otwarcie drogi do skorzystania z takich środków wyprzedza skorzystanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Podsumowując trzeba stwierdzić, że wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. skarżący nie uprawdopodobnił, żeby przez wydanie zaskarżonego wyroku doszło do wyrządzenia mu szkody, a wejście w życie po tym, jak wystąpił ze skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przepisów o kolejnym środku prawnym, przy wykorzystaniu którego

może uzyskać wzruszenie zaskarżonego wyroku i objęcie nimi także wyroku, który zaskarżył skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprawia, że skarga ta stała się następnie niedopuszczalna.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł o odrzuceniu skargi.

aj